

„Evangelii Gaudium“: nové podnety pre katechézu (2. časť)

Úvod

V porovnaní s predchádzajúcimi kapitolami sa tretia kapitola s názvom OHLASOVANIE EVANJELIA vzťahuje na katechézu priamejšie. (I. Celý Boží ľud ohlasuje Evanjelium [čl. 111-134]; II. Homília [čl. 135-144]; III. Príprava kázne [čl. 145-159]; IV. Evanjelizácia k prehĺbeniu kerygmy [čl. 160-175]). Nachádzame tu veľmi inšpirujúce state o subjekte katechézy, ktorým je Boží ľud, o potrebe obnoveného protagonizmu pokrstených ako učeníkov-misionárov, o kerygmatickom a mystagogickom charaktere katechézy a o dôležitosti Svätého písma v katechéze.

Celý Boží ľud ohlasuje Evanjelium

S tým, že evanjelizácia je úloha celej Cirkvi, sa stretávame v mnohých vyhláseniach magistéria. Je to riadne učenie Cirkvi, v ktorom pokračuje aj súčasný pápež. Vzácnym spresnením sú vyjadrenia o Božom ľude a jeho „vtiahnutí“ do slobodnej a ničím nezasluženej iniciatívy Boha, ktorý môže pôsobiť aj mimo všetko „inštitucionálne“:

„Evanjelizácia je úloha Cirkvi. Avšak tento subjekt evanjelizácie je oveľa viac než organická a hierarchická inštitúcia, pretože je predovšetkým ľuďom putujúcim k Bohu. Určite sa jedná o tajomstvo, ktorého korene siahajú až k Trojici, ale svoju dejinnú konkrétnosť má v putujúcom a evanjelizujúcom ľude, ktorý presahuje každé, aj keď nevyhnutné, inštitucionálne vyjadrenie.“ (EG 111).

Všeobecné katechetické direktorium z roku 1997 v 2. článku konštatuje, že napriek širokej a hlbokjej ekleziologickej náuke Koncilu sa oslabil zmysel pre cirkevnú spolupatričnosť a že ľudia majú odpor vo-

či Cirkvi, ktorú chápu ako inštitúciu, zbavenú svojho tajomstva. Svätý Otec reaguje aj na túto situáciu a prihovára sa tým, ktorý sa cíti byť ďaleko od Boha a Cirkvi slovami: „Pán povoláva aj teba, aby si sa stal súčasťou Jeho ľudu, a robí to s veľkým rešpektom a láskou!“ (EG 113).

V katechéze je potrebné znovu pripomínať, že „byť Cirkvou znamená byť Božím ľuďom v zhode s veľkým plánom lásky Otca.“ (EG 114). Boh si nás vyvolil nie ako jednotlivcov, ale ako ľud (porov. Lumen gentium 9), aby sme „urobili učeníkmi všetky národy.“ (porov. Mt 28,19). „To znamená byť Božím kvasom v ľudstve (...) Cirkev musí byť miestom zadarmo rozdávaného milosrdenstva, kde všetci budú môcť pocítiť, že sú prijatí, milovaní, že im je odpustené a že im bola dodaná odvaha žiť dobrým životom evanjelia.“ (EG 114).

„Nechce sa od nás, aby sme boli nepoškrvení, ale aby sme stále rástli, hlboko prežívali túžbu pokročiť na ceste evanjelia a nevešali ruky. Neodmysliteľné je, aby kazateľ mal istotu, že Boh ho miluje, Ježiš zachránil a že Jeho láska má vždy posledné slovo.“ (EG 151).

Učeník-misionár

Nová evanjelizácia, a teda aj nová katechéza, sa zakladá na obnovenom protagonizme každého pokrsteného, ktorí by sa mal stále viac priblížiť ideálu „učeníka-misionára“. Túto myšlienku objasňuje pápež František v článkoch 119-121.

Pojem „učenictvo“ dobre vyjadruje to, čo sa odohráva v procese katechézy. Učenictvo sa zakladá na realite, že kresťania krstom vstúpili do nového vzťahu s tým najväčším učiteľom – Ježišom Kristom. Zároveň majú, vďaka prítomnosti Ducha Svätého, spoločnosť s božskými skutočnosťami a múdrosť, ktorá im dovoľí intuitívne chápať pravdy viery. Niektorí cirkevní otcovia považovali vyslúženie iniciálnych sviatostí a pôsobenie Ducha Svätého za nevyhnutný predpoklad k tomu, aby novokrstenci mohli správne chápať Božie tajomstvá, čiže aby boli „učenici“ v plnom zmysle.

Slovné spojenie „učeník-misionár“ dáva dôraz na skutočnosť, že pokrstení sú aj misionármi, a to v takej miere, v akej sa stretli s láskou Boha

Od človeka k človeku

Podľa *Evangelii Gaudium* 127 určitá forma kázania prislúcha každému členovi Božieho ľudu a je jeho každodenná úloha. Ide o neformálne kázanie, v ktorom má učeník stálu ochotu prinášať druhým Ježišovu lásku, a deje sa to spontánne kdekoľvek, na ceste, na námestí, v práci, na ulici.

„Toto vždy úctivé a láskavé kázanie spočíva v osobnom dialógu, v ktorom druhý vyjadruje a zdieľa svoje radosti, nádeje, starosti o svojich drahých a veľa iných vecí, ktoré mu ležia na srdci. Len po takomto rozhovore je možné prezentovať Slovo...“ (EG 128).

Ak chceme naším blízkym alebo neznámym, ktorých stretneme komunikovať zvesť o osobnej láske Boha, môžeme to vyjadriť formami veľmi odlišnými, ktoré nie je možné katalogizovať. „Niekedy sa vyjadruje priamo, inokedy osobným svedectvom, rozprávaním, gestom, alebo inou formou, ktorú mô

v Kristovi Ježišovi. „Toto presvedčenie sa stáva priamou výzvou každému kresťanovi, aby sa nikto nezriekol svojho záväzku evanjelizovať, pretože, ak niekto skutočne zakúsi zachraňujúcu lásku Boha, nepotrebuje dlhý čas prípravy, aby ju mohol ohlasovať, nemôže čakať, že sa mu dostane veľa prednášok či dlhé vzdelávanie.“ (EG 120)

Neznamená to však, že misionárske nasadenie by malo v evanjelizátoroch obmedziť túžbu po raste. Naopak, mali by sa neustále usilovať o lepšiu formáciu, prehĺbenie svojej lásky, a zreteľnejšie svedectvo o Evanjeliu. (porov. EG 121) V tejto oblasti vidím veľkú výzvu a zároveň príležitosť pre rozvoj katechézy dospelých, ktorý už nastúpili cestu učeníkov - misionárov a chcú skvalitňovať svoju službu pre farské alebo iné cirkevné spoločenstvo.

„Každá ľudská bytosť potrebuje Krista stále viac a evanjelizácia by nemala dovoliť, aby sa niekto uspokojil s málom, ale aby mohol naplno povedať: «Už nežijem ja, ale žije vo mne Kristus» (Gal 3,20).“ (EG 160).

že Duch Svätý vnuknúť v konkrétnej situácii.“ (EG 128).

V dnešnej spoločnosti zranenej anonymitou je potrebné, aby Cirkev bola prívetivá a sprítomňovala prenikavú vôňu Ježišovej blízkosti a jeho osobný pohľad. Kňazi, rehoľníci, laici, sú pozvaní osvojiť si „umenie doprevádzať“, vyzúvať si topánky z nôh pred posvätným územím druhého (porov. Ex 3,5) a vyvádzať ho k pravej slobode putovania s Kristom k Otcovi. „Niektorí sa považujú za slobodných, keď sú odlúčení od Pána, bez toho, aby si všimli, že sú bytostné siroty, bez úkrytu, bez domova, do ktorého by sa vždy vracali. Prestávajú byť pútnikmi a menia sa na tulákov, ktorí sa točia stále okolo seba, bez toho, aby niekam došli.“ (EG 170).

Kerygma - základ katechézy

Posledná časť tretej kapitoly je určujúca pre správne pochopenie vzťahu medzi prvotným ohlasovaním a katechézou. Na jednej strane tí, čo sú oslovení prvotnou zvesťou potrebujú dozrievať vo viere a na druhej strane sa kerygma katechézou neodsúva na bok v prospech solídnejšej formácie. Ide o dôležitý objav, že prvotné ohlasovanie má aj v katechéze základnú úlohu. „Keď hovoríme, že táto zvesť je „prvá“, neznamená to, že stojí na začiatku a potom je zabudnutá alebo nahradená niečím iným, čo ju prekoná. Je prvá v kvalitatívnom zmysle, pretože je to zvesť principiálna, má sa jej stále znovu načúvať a v priebehu katechézy má byť stále hlásaná tou či onou formou vo všetkých jej etapách a momentoch.“ (EG 164). Z úst všetkých katechétov má teda opakovane zaznievať táto „prvá“ správa: „Ježiš Kristus Ťa miluje, dal svoj život aby Ťa zachránil, a teraz je denne živý po tvojom boku, aby Ťa osvecoval, posilňoval, oslobodzoval.“ (EG 164).

Vo všeobecnosti je možné povedať, že kerygma má byť centrom evanjelizačnej činnosti a každej snahy o cirkevnú obnovu. „Ústredné postavenie kerygmy nesie so sebou určité charakteristiky, ktoré sú dnes pre ohlasovanie všade nevyhnutné: vyjadruje zachraňujúcu lásku Boha, ktorá predchádza morálny a náboženský záväzok, nevnučuje pravdu a apeluje na slobodu, nesie v sebe radosť, stimul, vitalitu a zharmonizovanú kompletnosť, ktorá neredukuje kázanie na pár viac filozofických ako evanjeliových náuk.“ (EG 165).

Okrem toho, že katechéza by mala byť kerygmatická má byť aj mystagogická. To znamená, že progresivita formačnej skúsenosti, do ktorej aktívne vstupuje celé spoločenstvo, je nevyhnutná. Nemôže sa, napríklad, zastaviť po prijatí prvej Eucharistie. Postupné prenikanie do tajomstva Sviatosti lásky má byť v lone kresťanského spoločenstva zabezpečené kontinuálnou katechézou. V kresťanskej iniciácii je tak isto potrebné obnoviť pozornosť na liturgické znaky. „Mnohé príručky a programy doteraz neod-

rážajú nevyhnutnosť mystagogickej obnovy, ktorá môže nadobudnúť veľmi rozličné formy na základe rozlišovania jednotlivých spoločenstiev.“ (EG 166). Je tiež dobré, keď sa v katechéze venuje špeciálna pozornosť kráse. „Zvestovať Krista znamená ukazovať, že veriť v Neho a nasledovať Ho, nie je len niečo pravé a správne. Ale tiež krásne. Schopné dať životu nový lesk a hlbokú radosť aj uprostred skúšok.“ (EG 167).

„Kerygma je trojičná. Je to oheň Ducha, ktorý sa dáva v podobe jazykov a dáva nám veriť v Ježiša Krista, ktorý nám svojou smrťou a zmŕtvychvstaním zjavuje a sprostredkuje nekonečné milosrdenstvo Otca...“ (EG 164).

Katechéza žije Božím Slovom

Dokument prízvukuje, že liturgické hlásanie Božieho slova - homília (porov. EG 137) je viac ako katechéza. Predsa však je Božie slovo s katechézou podstatne spojené.

„Nielen homília sa musí živiť Božím Slovom. Celá evanjelizácia sa zakladá na tomto počúvanom, rozjímanom, žitom, slávenom a dosvedčovanom Slove.“ (EG 174).

V tejto súvislosti je potrebné uznať, že je dôležité nechať sa neustále formovať načúvaním Božiemu Slovu. Inak nemôžeme evanjelizovať a teda ani katechizovať.

„Štúdium Svätého písma musí byť otvorenou bránou všetkým veriacim. Zásadnou vecou je, aby zjavené Slovo radikálne zúrodňovalo katechézu a každú snahu o odovzdanie viery. Evanjelizácia vyžaduje familiárnosť s Božím Slovom a to si vyžaduje, aby diecézy, farnosti a všetky katolícke združenia ponúkali

seriózne a trvalé štúdium Biblie a takisto presadzovali osobné a komunitné duchovné čítanie. Nehľadáme tápaním vo tme, ani nemusíme čakať, až nás Boh osloví, pretože „Boh prehovoril; nie je už veľkou neznámou, ale ukázal seba samého“. Prijmeme vznešený poklad zjaveného Slova.“ (EG 175).

Nielen pre kazateľa, ale tiež pre katechéta platí, že musí rozvíjať dôvernú znalosť Božieho Slova. Nevystačí si s poznaním jazykových alebo exegetických aspektov, i keď je to nevyhnutné; musí sa k Slovu priblížiť srdcom chápaným a pripraveným modlitbou, aby preniklo hlboko do jeho myšlienok a jeho citov a vyvolalo v ňom nové zmyšľanie. (porov. EG 149).

„Pokorné je srdce, ktoré uznáva, že Slovo nás vždy transcenduje, že nie sme jeho páni, ani s ním nemôžeme ľubovoľne nakladať. Sme iba jeho strážcovia, hlásatelia a služobníci.“ (EG 146).

Veľký význam má tiež poukazanie na neoddeliteľnosť Slova, sviatostí a katechézy.

„Božie Slovo počúvané a slávené, najmä v Eucharistii, živí a vnútorne posilňuje kresťanov a uschopňuje ich k autentickému evanjelióvemu svedectvu v každodennom živote. Už sme prekonalí starý protiklad medzi Slovom a sviatosťou. Ohlasované, živé a účinné Slovo pripravuje prijatie sviatostí a vo sviatosťiach toto Slovo dosahuje svoju maximálnu účinnosť...“ (EG 174).

Záver

Akú katechézu potrebujeme, aby sme zodpovedali na výzvu novej evanjelizácie?

Predovšetkým vnímaním dôležitosť vyzdvihnutia jedinej skutočnosti. Potrebujeme katechézu schopnú živiť u všetkých pokrstených povedomie, že sú učeníkmi - misionármi. Ich obnovený protagonizmus nemôže stáť len na niečom, čo je nastolené „zvonku“, ale na znovuobjavení úžasnej milosti, že sú pokrstení v mene Otca, Syna a Ducha Svätého a ako súčasť Božieho ľudu majú jedinečné poslanie urobiť učeníkmi všetky národy.

Sú učeníkmi, lebo sú pozorní na „kerygmu“, ktorej dovoľia preniknúť do celého svojho cítenia a myslenia a ako misionári ju pod vedením Ducha Svätého neustále pripomínajú svojmu okoliu rôznymi spôsobmi: neformálne kázanie, katechéza, doprevádzanie a iné.

Sú učeníkmi, lebo sa nechávajú stále viac vtiahnuť

do mystéria Božej lásky a sú misionári, keď prebúdzajú u druhých túžbu priblížiť sa k tomuto tajomstvu.

Ako učeníci rozvíjajú dôvernú znalosť Božieho Slova a ako misionári sú jeho strážcovia, hlásatelia a služobníci. Zároveň však nezabúdajú, že nielen kazateľ, ale aj katechéta musí načúvať ľudu. Rozjíma o Slove a rozjíma tiež o ľude. Tak objavuje ich túžby a otázky, ktoré si kladú; jazyk a symboly, ktorými sa vyjadrujú; ich dary a limity; spôsob modlitby a životný názor. „Ide o prepojenie biblického textu s ľudskou situáciou, s niečím, čo ľudia prežívajú, so skutočnosťami, ktoré potrebujú svetlo Slova.“ (EG 154).

